

Катерина Єремєєва

Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана
eremeevaea@gmail.com

**МІЖ УЯВНИМ ТА РЕАЛЬНИМ:
РАДЯНСЬКЕ В СПРИЙНЯТТІ
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛ-КОМУНІСТІВ КАНАДИ**

Розділ присвячено аналізу конструювання образу радянського українця в Канаді, представниками комуністичного руху в 1950–1970-х роках. Проаналізовано листування між канадським сатириком українського походження Степаном Мацієвичем та головним редактором журналу «Перець» Федором Маківчуком. Степан Мацієвич як активний симпатик радянського суспільства формував своє уявлення про ідеальну соціалістичну країну, послуговуючись радянською пропагандою, інформацією від знайомих сатириків та власними упередженнями. Втім, візити до СРСР частково руйнували ці ідеалізовані образи та показували дисонанс між уявним і реальним радянським. На тлі цього проаналізовано комплексну ідентичність Степана Мацієвича.

Ключові слова: образи радянського, сатира, українська діаспора в Канаді, журнал «Перець».

Дослідження присвячене рецепції радянського канадськими українцями, представниками комуністичного руху, які з симпатією ставилися до радянського ладу. Джерельною основою дослідження стало листування Федора Маківчука, головного редактора українського журналу сатири та гумору «Перець», зі Степаном Мацієвичем, канадським сатириком українського походження, комуністом. Листування тривало з 1956 по 1974 рік.

С. Мацієвич народився в 1909 р. на Буковині¹. В міжвоєнний період майбутній сатирик разом з родиною емігрував до Канади. З 1929 року почав літературну діяльність та вступив до Комуністичної партії Канади². С. Мацієвич видавав у Канаді прокомуністичні сатиричні видання «Кропива», «Уж»³, «Життя і слово»⁴, публікувався в радянських виданнях, у тому числі й сатиричних («Крокодил» та «Перець»). У своїх листах С. Мацієвич репрезентував дві моделі радянського: як уявний ідеал, в який він щиро вірив, і як (не)норму, коли він описував свої враження від поїздок до СРСР. Конфлікт уявного та реального відбувався здебільшого на рівні повсякдення та репрезентації в радянському дискурсі діячів українського націоналістичного руху. Листування Ф. Маківчука з С. Мацієвичем зберігається в Центральному державному архіві-музеї мистецтва та літератури України (Ф. 668 «Маківчук Федір Юрійович. 1912–1988»).

З самого початку свого існування⁵ журнал «Перець» репрезентував образ зовнішнього ворога, який конструювали численні автори видання⁶. Поступово в журналі з'являлися спеціалісти з міжнародної проблематики. Звісно, зважаючи на особливості відносин СРСР з іншими країнами, «непримиренними ворогами прогресивного людства» виступали різні країни та нації. Але на момент, коли посаду головного редактора почав обіймати Ф. Маківчук (з 1946 року), основна увага як на «ворога» була спрямована на представників капіталістичного табору на тлі розгортання Холодної війни. Для конструювання негативного образу «того світу» важливими були такі стратегії: по-перше, це визначення спадковості та єдиних стереотипних рис усіх ворогів. Саме тому на сторінках радянських сатиричних видань кровожерливі капіталісти відкидали тінь Гітлера або залишали по собі сліди зі свастикою. По-друге – це сепарування простих робітників та прогресивної інтелігенції, які потерпають від нелюдяного ладу, від керівництва капіталістичних країн, що прагне збагачуватися на війні. По-третє, автори «Перця» мали суміщати стереотипні образи зовнішніх ворогів із цілком конкретними фактами, які, на думку редакції, мали б стати підтвердженням цих образів та вкоренити їх у «живий контекст». Саме це обумовило необхідність інсайдерської інформації для формування змісту журналу. Задля «вістей з Того світу» Ф. Маківчук сприяв розповсюдженню обмеженого тиражу «Перця» серед української діаспори в капіталістичних країнах.

Головний редактор налагоджував зв'язки та співробітництво з українцями, які мешкали в США й Канаді та вважали себе комуністами – симпатиками

¹ Листи Мацієвича С. з м. Торонто, Канада до Маківчука Ф. Ю. 5.06.1956 – 4.06.1974. оп. 1, спр. 198, арк. 10, ф. 668. Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України.

² Там само, арк. 54.

³ Там само, арк. 15.

⁴ Там само, арк. 87.

⁵ Журнал «Перець» видавався з 1941 року.

⁶ «Моїм читателям, сміхопочитателям». *Перець*. № 1 (1941). 1.

СРСР. Ця група читачів залюбки ділилася з Маківчуком інформацією про «націоналістичні збіговиська», які відбувалися в їхніх країнах, і «підступну політику» керівництва країн, реакцією на твори перчан, статті з місцевих газет, а інколи й свої власні фейлетони та гуморески з критикою «буржуазного ладу»⁷. У Ф. Маківчука була нагода поспілкуватися з діаспорянами, емігрантами та іншими вихідцями з колишньої Російської імперії й під час поїздки до США. В 1957 році Ф. Маківчук, прозаїк В. Козаченко та гуморист М. Тарновський у складі делегації від Радянського Союзу вирушили до Нью-Йорка для участі в засіданні Генеральної Асамблеї ООН⁸. З цієї поїздки головний редактор «Перця» привіз нотатки, які він опублікував у 1960 році під назвою «Репортаж з того світу» і які мали неабиякий резонанс у Радянській Україні. Згодом книжка, яка носила характер розгорнутого фейлетону й мала критикувати «наскрізь фальшиву американську політику»⁹, витримала перевидання в 1968 році, адже перший тираж був розкуплений через палку цікавість читачів зазирнути до світу, де «кожен легко може стати мільйонером, сенатором або президентом»¹⁰.

Уже на момент поїздки Ф. Маківчук був знайомий з С. Мацієвичем. Тому навіть у тексті свого «репортажу» автор посилається на канадського сатирика, який переповідав головному «перчанину» жарти в канадській пресі з приводу запуску супутника Радянським Союзом¹¹. Зв'язок двох сатириків тримався на професійних інтересах: як просувати сатиричні видання, формувати мережу авторів, як воно – одночасно хворіти, бути редактором та автором гумористичних творів. Крім того, Ф. Маківчук та С. Мацієвич були один для одного джерелом новин про країни, які дуже цікавили обох: канадський українець постачав головному редактору «Перця» факти з «того світу» (дібрані у вже більш-менш «правильному» ракурсі), а Ф. Маківчук, зі свого боку, розповідав про радянське суспільство, відтворюючи його бажаний для реципієнта образ. Діалог відбувався з огляду на очікування співрозмовників один від одного.

Водночас у листах С. Мацієвича відображена його комплексна ідентичність. Наприклад, у листах українського канадійця належність до комуністичного руху є своєрідною «протиотрутою» проти українського націоналізму: «...ніколи я націоналістом не був – і не буду. Ще 20-річним юнаком, в 1929 році, вступив до компартії Канади і буду в ній до кінця», зазначає С. Мацієвич у 1962 р.¹². Канадієць описує візити до нього «ветеранів нашого руху», свою нелюбов

⁷ Напр.: Лист Коваленко І. з м. Чикаго (США) до Маківчука Ф. Ю. 07.01.1966. оп. 1, спр. 194, арк. 1. Ф. 668. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України.

⁸ Перебування Ф. Ю. Маківчука, Козаченка, М. Тарновського у м. Нью-Йорк. 1957. оп. 1, спр. 281, 8 арк. Ф. 668. ЦДАМЛМ України.

⁹ Маківчук Ф. *Репортаж з того світу*. Київ: видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1960, с. 2.

¹⁰ Там само, 1958, с. 3.

¹¹ Там само, с. 63–64

¹² Листи Мацієвича С. з м. Торонто, Канада до Маківчука Ф. Ю. 5.06.1956 – 4.06.1974. оп. 1, спр. 198, арк. 54, ф. 668. ЦДАМЛМ України.

допомагати багатіям». Автор листів показово відсторонюється від «деяких верств суспільства», хоча його власний побут, судячи з описів, не схожий на «некомфортний»¹³.

Цілком позитивне сприйняття радянського суспільства, в якому комуністичний рух переміг, не включало певної ідеологічної рефлексії та критичної оцінки деяких комуністів. Наприклад, говорячи про Федора Овчаренка (українсько-радянського хіміка та партійного діяча), якого було призначено секретарем ЦК КПУ в 1967 році, автор зазначає, що він «людина розсудлива, не заскорудзивий догматик»¹⁴. Що саме С. Мацієвич мав під «розсудливістю» та «догматизмом», автор не пояснював. Утім, з контексту стає зрозуміло, що саме відсутність останнього уможливило діалог між представником радянської влади та «прогресивним» мешканцем «Заходу». Як доказ С. Мацієвич наводить своє спілкування з Овчаренком, коли той дивився на Ніагарський водоспад і сміявся з радянського політичного анекдоту («цілком правдивого»), який йому переповідав С. Мацієвич¹⁵. Відтворений у листі діалог комуністів – представників двох країн, опосередкований переповіданням радянського політичного анекдоту, виявляє цікаві репрезентації ідентичності канадійського українця. За словами автора листа, розмова між ним та Овчаренком йшла про наявність цензури в Канаді. С. Мацієвич зазначив, що в його країні цензура відсутня, як і політичні в'язні. При цьому він намагався «виправдатися» тим, що в Канаді «класична буржуазна демократія», бо «так вигідно нашій буржуазії». Виникає питання: навіщо С. Мацієвич подає в негативному світлі політичну свободу в своїй країні та яку роль відіграватиме політичний анекдот (до речі, про можливість прийти до Кремля та кричати, що «Рейган – дурень»)? Можна припустити, що усвідомлення обмеженості свободи слова в СРСР спричинило когнітивний дисонанс між образом ідеального соціалістичного суспільства, сконструйованим в уяві С. Мацієвича, та реальністю, з якою він зіткнувся в подібних «живих» діалогах.

Крім того, в розмові з представником радянського суспільства він, як представник країни з «класичною буржуазною демократією», відчував загрозу, що вихвалання його суспільства можна розцінити як засудження країни, до якої він виявляв неабияку симпатію. Анекдот у цьому випадку відіграв роль пом'якшення конфлікту, адже переповідання «правдивого анекдоту» про відсутність свободи слова в СРСР одночасно було актом прийняття цього факту та зніманням напруги від цього.

В ієрархії ідентичностей Мацієвича за кількістю згадок у листах належність до комуністичного руху поєднується з українством. Зазвичай етнічна ідентичність конструювалася за допомогою згадок місць пам'яті. Наприклад, розмір-

¹³ Листи Мацієвича С. з м. Торонто, Канада до Маківчука Ф. Ю. 5.06.1956 – 4.06.1974. оп. 1, спр. 198, арк. 125, ф. 668. ЦДАМЛМ України.

¹⁴ Там само, арк. 114.

¹⁵ Там само.

ковуючи про плани на майбутнє, С. Мацієвич мріяв про відвідування Карпат, які йому «аж снились»¹⁶. Окрім Буковини, згадок про природу, Мацієвич позначав свою українськість прихильністю до української мови та культури, лояльністю до «канонічних» для радянсько-українського дискурсу осіб: Т. Шевченка та І. Франка. Коштовні практики, пов'язані з Шевченковими днями, ставали приводом для поєднання української та канадської ідентичності Мацієвича, адже, за його словами, «його організація» надсилає близько 200 людей на святкування до Києва¹⁷.

Українській та комуністичній ідентичності поступається ідентичність мешканця Канади, яка доволі часто порівнюється з ідентичністю жителя українських земель. Щоразу, коли С. Мацієвич обмовлявся про «нашу» (тобто канадську) рибу, яку він ловив задля розрядки, хвалив осінню канадську погоду, автор обов'язково зазначав, що українська осінь красивіша й він хотів би піти у «ваші» ліси за грибами¹⁸. В цьому випадку, можливо, відбувалася реієрархізація ідентичностей автора листів, коли належність до канадської діаспори виглядає вимушеною, а ідентичність вихідця з України – бажаною. Втім, варто припустити, що до цього призводив діалог з представником Радянської України та бажання виглядати для нього більш «своїм». Автор постійно підкреслює своє критичне ставлення до канадського суспільства, критикує українських націоналістів, які ставляться некритично до Канади (наприклад, за словами С. Мацієвича, один з «бандерівців» на телебаченні несправедливо стверджував, що в Канаді немає дискримінації)¹⁹.

У листах Мацієвича можна також простежити практику презентації суспільства споживання та переклад імовірно незрозумілих слів і термінів співрозмовнику з соціалістичної країни. Так, Мацієвич зазначав, що буде пити за здоров'я Маківчука «дабл» (тобто подвійний) скоч²⁰ або «Маргариту» (при цьому автор ретельно пояснював склад коктейлю та висміював канадійців, які його споживають). Цікаво, як С. Мацієвич уявляв собі набір (не)коректних тем для радянської преси: обираючи з-поміж своїх фейлетонів ті, які можна відправити до «Перця», канадієць зазначав, що «про секс Вам не будуть підходити»²¹.

С. Мацієвич, формулюючи мету своєї співпраці з журналом «Перець», майже дослівно повторює аналогічні фрази, якими «перчани» позначали сенс власної діяльності: «щоб висміяти ворогів, викрити порок противників»²². Така мета, за словами автора листа, навіть вища за гонорар, про який «він й не думав». Щоправ-

¹⁶ Листи Мацієвича С. з м. Торонто, Канада до Маківчука Ф. Ю. 5.06.1956 – 4.06.1974. оп. 1, спр. 198, арк. 10, ф. 668. ЦДАМЛМ України.

¹⁷ Там само, арк. 45.

¹⁸ Там само, арк. 14.

¹⁹ Там само, арк. 51.

²⁰ Там само, арк. 37.

²¹ Там само, арк. 113.

²² Там само, арк. 10.

да, наприкінці С. Мацієвич усе ж таки порушує питання, куди слід надсилати гроші за оплату його праці²³. Канадієць переважно спрямовував до редакції свої фейлетони, бурлески та нотатки. Крім того, С. Мацієвич надсилав Ф. Маківчуку вирізки з американських газет, їх переклади, розповідав про новини з «того світу» тощо. Про себе Мацієвич писав, що він є «кореспондентом “Перця” на цьому континенті»²⁴.

Маючи доступ до радянської періодики, Мацієвич активно формував образ СРСР, виходячи з офіційних кліше та активно спілкуючись з головним редактором «Перця», який у розмові ці кліше радо підтримував. Так, наприклад, у листі 1958 р. до Маківчука Мацієвич щиро радів запуску супутника, зазначаючи, що «мільйони людей світу радіють – і як їм не радіти – а в Вашингтоні і Нью-Йорку тихцем плачуть озвірілі бандити “вільного світу”...»²⁵.

Можна припустити, що, вступаючи в діалог з Ф. Маківчуком, С. Мацієвич відтворював кліше радянського офіційного дискурсу, переходячи на мову співрозмовника, приховуючи при цьому власне бачення радянського суспільства. Втім, варто відмітити щирість, з якою канадсько-український сатирик описував свої враження, стикався з суперечностями в ідеології та повсякденні радянського суспільства. Ці випадки яскраво демонструють певну різницю між системою цінностей С. Мацієвича та «незрозумілими» явищами в Радянській Україні. Саме так, у своїх листах до Ф. Маківчука канадсько-український сатирик частіше просто «задається питаннями», ніж обурюється з приводу явищ, які не вписувалися в уже сформований ним ідеалізований образ соціалістичного суспільства.

Одним із приводів до таких непорозумінь було зіткнення таланту та ідеології, яка несподівано для С. Мацієвича вилучала з суспільного дискурсу цілком «правильні» твори. Наприклад, у 1957 році, розмірковуючи про свої плани написати сатиру на емігрантів та українських націоналістів, сатирик задавався риторичним питанням: чому в Радянській Україні ніколи не використовувалася сатира О. Олеся? С. Мацієвич демонструє лояльність до ймовірної системи цінностей, з якою асоціюється адресат, та вказує, що О. Олесю, правда, «був ворогом». Але, з точки зору С. Мацієвича, не це має бути головним, а спільність мети О. Олеся та радянських письменників боротися з українським націоналізмом: «...так гостро висміяти у періоді після Першої світової війни всю огидну політику “республіки на колесах” ніхто не спромігся». Для запевнення адресата, що ворог наших ворогів – наш друг, С. Мацієвич навіть наводить у листі віршований твір О. Олеся «Перезва», присвячений висміюванню діячів УНР. Але логічність використання творів О. Олеся стикалася з незрозумілою логікою радянського ідеологізованого суспільства²⁶.

²³ Листи Мацієвича С. з м. Торонто, Канада до Маківчука Ф. Ю. 5.06.1956 – 4.06.1974. оп. 1, спр. 198, арк. 10, 25, 111, 135.

²⁴ Там само, арк. 20.

²⁵ Там само, арк. 15.

²⁶ Там само, арк. 8.

Інший привід дивуватися випав С. Мацієвичу в 1968 році, коли сатирик прочитав опальний роман О. Гончара «Собор». На відміну від творів О. Олеся, який на той момент «був ворог», у цьому разі сатирик «зовсім не розумів, чому «деякі “критики” створили такий галас». Чому цілком «правильний» радянський письменник, який захищає збереження історичних пам'яток, потерпає від цькування? Знову С. Мацієвич стикається з суперечністю між «правильною» метою, з якою був написаний твір, якістю твору та несприйняттям цього радянськими ідеологами. З точки зору сатирика, потрібно боротися з негативними явищами в суспільстві («Він критикує бюрократів, але хіба він один і хіба їх у вас немає?»), тож чому в цьому випадку письменнику зв'язують руки²⁷? Для С. Мацієвича звертання О. Гончара до українського культурного контексту є цілком природним та в жодному разі не може бути приводом для негативного ставлення до твору. Так само не було зрозуміло С. Мацієвичу, чому не відправлять на пенсію недоторканного директора Інституту історії Академії наук УРСР та колишнього секретаря ЦК ЦПУ з ідеологічної роботи А. Скабу²⁸.

«Не розумію я цього», – знову зазначає С. Мацієвич, коли задається питанням, чому «не можуть у вас жити без культів – без “батюшків царів” та “святих сталінів”?». Таке обурення було викликано в С. Мацієвича через теорію радянського філософа Л. Іллічева про заміну культу особи «культу авторитету». Автор листа намагається деконструвати сакральність влади, яка знайшла найяскравіше втілення в «сталінському міфі». Одночасно С. Мацієвич інтуїтивно виявляє зв'язок «сталінського міфу» та елементів російського імперського дискурсу. У вислові С. Мацієвича мимоволі складається опозиція: з одного боку – інтелектуалізм комуністичного руху, до якого причетний сатирик, демократичні цінності та, з іншого боку, щось, що не дає радянському суспільству жити без культів²⁹.

Інші непорозуміння траплялися, коли С. Мацієвич стикався з радянським посвядженням та економікою. «Поясніть мені “худо”: чому у вас можуть виробляти найдосконаліші космічні кораблі, але не такі ручки, які добре писали б?» – не міг зрозуміти С. Мацієвич, коли, перебуваючи в Радянському Союзі в 1965 році, купив собі спочатку ручку північнокорейського виробництва, а потім радянського³⁰. Обидві писали погано. Цікаво, що в листі С. Мацієвич майже долучає Північну Корею до Радянського Союзу та зрівнює їх у нездатності виготовити нормальні ручки. Такі побутові незручності підмивали райдужний образ соціалістичного суспільства в СРСР. Але С. Мацієвич як симпатик СРСР на пряму питає в адресата листа про причини, які призвели до таких прикрих тенденцій. С. Мацієвич відділяє

²⁷ Листи Мацієвича С. з м. Торонто, Канада до Маківчука Ф. Ю. 5.06.1956 – 4.06.1974. оп. 1, спр. 198, арк. 115.

²⁸ Там само, арк. 122.

²⁹ Там само, арк. 54, 55, 62.

³⁰ Там само, арк. 79.

загальне просування соціалістичного суспільства до комунізму від «перегинів на місяцях» або «тимчасових труднощів».

Ще раніше обурення С. Мацієвича викликали проблеми набагато серйозніші, які з опису сатирика виглядали не як прикрі випадки, а скоріше як тенденція. Коли в 1960 році С. Мацієвич відвідував Радянську Україну, він не міг зрозуміти причини «вічної кризи в сільському господарстві»³¹. Ще більше нерозуміння викликав у нього той факт, що він бачив в Україні більш заможне життя в 1953–1954 рр., тобто за часів «Ченхіс-хана ХХ століття», як він назвав у тому ж листі Й. Сталіна³². Щоправда, далі С. Мацієвич зазначає, що навіть за його правління радянські громадяни виявляли героїзм на війні та в праці, демонструючи «непереможну стабільність радянської системи». Що ж сталося в 1960 році? Чому в сусідній Румунії «такі достатки, що не хотілось вірити», а в Києві кілограм картоплі коштує 5 карбованців³³? Сатирик робить обережне припущення, що можуть бути винні якісь кліматичні умови (адже «непереможна стабільність радянської системи» не може бути причиною таких неподобств). Знову відбувається новий когнітивний дисонанс, адже, за словами автора листа, в «другій Батьківщині» С. Мацієвича прерії схожі на українські степи, але один фермер-осібняк може прогодувати 25 жителів міста. Щоб адресат в жодному разі не сприйняв цей пасаж як прихильність до капіталістичного ладу, сатирик відразу зазначає, що він не виступає за повернення до «приватно-осібницького» сільського господарства, «але якісь причини треба усунути»³⁴.

Ще одне непорозуміння сталося, коли С. Мацієвич почав спілкуватися з українським населенням у Києві й зіткнувся з фактами русифікації в 1962 р. Українська ідентичність, яка у випадку С. Мацієвича доволі гармонійно поєднувалася з його належністю до комуністичної партії та відразу до «буржуазного націоналізму», спричинила бурхливий протест проти «підміни української мови російською – за планом». За словами сатирика, він не проти того, щоб українці вивчали російську мову (сам С. Мацієвич володів кількома мовами). Але «яке ж тоді значення “національної рівноправності”, якщо його знайома українка вимушена вивчати предмети в школі російською»³⁵?

Коренем цих непорозумінь є розходження між комунізмом як нормою-ідеалом та «комунізмом як реальністю». О. Зинов'єв, автор однойменної книжки, науковець, який встиг стати «совком» у СРСР (за його власним висловом) та потім представити саморефлексію з цього приводу у власних роботах, писав з приводу сприйняття комунізму в СРСР мешканцями Заходу. За його словами, на Заході симпатичні комунізму сподіваються, що в їхньому суспільстві комунізм

³¹ Там само, арк. 53–54.

³² Там само, арк. 54.

³³ Там само, арк. 53–54.

³⁴ Там само.

³⁵ Там само, арк. 53.

буде зовсім інший, і навіть супротивники комунізму приписують негативні явища радянського суспільства «російським умовам». Так само й С. Мацієвич знову виправдовує негативні явища в радянському суспільстві якоюсь одною причиною чи «специфікою», а саме діями вже померлого диктатора Й. Сталіна. Їм сатирик протиставляє «непереможну стабільність радянської системи». С. Мацієвич хибує тією самою суперечністю, що й критики культу особи за М. Хрущова: він перекладає відповідальність лише на одного «оскаженілого канібала» (вислів С. Мацієвича), звісно, не ставлячи під сумнів правильність ідеології, системи, «вождя революції» – В. Леніна, тощо. С. Мацієвич, не ставлячи під сумнів ефективність планової економіки, намагання діючої номенклатури впроваджувати русифікацію, вважає, що Й. Сталін «...може, очевидно, з “того світу” простягнути свою криваву руку»³⁶. С. Мацієвич як канадсько-український комуніст вибудовує ідеальну модель комуністичного суспільства, яка, на його думку, була реалізована в СРСР і негаразди якої мають спричинити або клімат, який не залежить від волі комуністів, або окрема «лиха людина».

Сатирик перекладає відповідальність за недоліки радянської системи й на мертвого Сталіна. С. Мацієвич демонізує його та майже приписує колишньому диктатору надзвичайні здібності (наприклад, здатність впливати на події з «того світу»). Сатирик закидає радянським ідеологам зайву м'якість у критиці Й. Сталіна. С. Мацієвичу здається, що не можна вважати, що він був «добрим марксистом-леніністом до 1934 року». Ні, він був кровожерливий усе життя й вигадав фальшиву теорію «загострення класової боротьби з розвитком соціалізму». За словами С. Мацієвича, Й. Сталін завдав шкоди міжнародному комуністичному рухові, адже він називався комуністом, а комуніст таким бути не може³⁷.

Інший випадок, який не збігався з логікою мислення С. Мацієвича, стався через його намагання частіше відвідувати Радянський Союз. «Чому так важко дістати візу?» – таким питанням задавався в листі сатирик у 1967 році. За його розумінням, керівництво Радянського Союзу має сприяти приїзду іноземців, адже країні потрібна валюта³⁸.

* * *

Канадські українці, які вважали себе симпатиками СРСР і були причетними до видання сатиричного журналу «Кропива», видань «Уж», «Життя і слово», – майже не вивчений об'єкт, який є актуальним з цієї точки зору, що вони становили групу, яка засвоювала радянський міф та офіційні кліше з доступних

³⁶ Листи Мацієвича С. з м. Торонто, Канада до Маківчука Ф. Ю. 5.06.1956 – 4.06.1974. оп. 1, спр. 198, арк. 54.

³⁷ Там само.

³⁸ Там само.,

їм радянських мас-медіа. На відміну від сучасних симпатиків СРСР, у них інколи з'являлася можливість познайомитися з радянським повсякденням, яке навіть з фасаду демонструвало різницю між уявним та реальним. Тож перспективним є подальше вивчення комплексних індивідуальних і колективних ідентичностей канадських українців – симпатиків СРСР, їхніх уявлень та дискурсу, який вони творили й відтворювали.